

**Міністерство освіти і науки України
Вінницький національний технічний університет**

***Сутність та перспективи
впровадження
електронної демократії в Україні***

**Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Вінниця, 15 листопада 2016 р.)**

**Вінниця
ВНТУ
2017**

РИЗИКИ ІМІТАЦІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНИ 2014-2016 РР.

Національний університет «Львівська політехніка»

Анотація

В роботі аналізуються основні напрямки впровадження інститутів е-демократії в Україні після перемоги Революції гідності. Особливо акцентується на мімікрийно-імітаційному векторі трансформації кланово-олігархічної політичної системи після падіння недемократичного політичного режиму В. Януковича в 2014 році. Основна увага звертається на характер й масштаби ризиків імітації впровадження інституційно-процедурних інструментів е-демократії на сучасному етапі з боку правлячого політичного класу нашої країни.

Ключові слова: Україна, е-демократія, ризики імітації, політичний клас.

Abstract

The paper analyzes the main trends of implementing e-democracy in Ukraine after the victory of the Revolution of dignity. Separately it is focused on mimi-simulation vector of transformation of clan-oligarchic political system after the fall of the undemocratic political regime of Yanukovich in 2014. The main focus is on the nature and extent of simulation risks of the introduction of institutional and procedural tools of e-democracy at the present stage of the ruling political class of our country.

Key words: Ukraine, e-democracy, simulation risks, political class.

Сучасні тенденції розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, політичний потенціал, закладений у них висувають нові вимоги до функціонування політичної системи України загалом та інституційно-процедурних форм підвищення ефективності політичної участі на різних рівнях політико-правової та політико-адміністративної інтеракції зокрема.

Новий формат взаємодії влади і суспільства в аспекті зміни традиційних форм управління державою розглядається як шлях у напрямі покращення організаційних зв'язків, що сприятиме зміцненню суспільства, державних інституцій і поступовому прогресивному розвитку. Саме дезорганізація в системі взаємоперетинання організаційних цілей і цілей окремих суб'єктів, що функціонально мають відношення до управління, є причиною серйозних організаційних проблем системи державного управління, що призводить до порушення таких зв'язків і навіть до розпаду системи. У цьому аспекті таке явище, як корупція може бути прикладом того, у якому напрямі можуть розриватися організаційні системні взаємодії, виходячи з того, що порушується баланс між механізмом прийняття рішень, їх реалізацією, відповідністю державним інтересам і стратегічним напрямам суспільно визначених цілей. Іншим негативним явищем, яке перешкоджає процесу соціального інноваційного розвитку, є діяльність тіньових, мафіозних, злочинних груп, що активно контактують із суб'єктами політичного й адміністративного управління, намагаючись досягти компромісів і домовленостей у реалізації власних цілей та інтересів [9].

У вітчизняному законодавстві поняття «е-демократії» як напрямку політики держави визначено у Розпорядженні КМУ від 15 травня 2013 року № 386-р «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства». Стратегія повинна бути реалізована до 2020 року. Отже, «електронна демократія – форма суспільних відносин, за якої громадяни та організації залучаються до державотворення та державного управління, а також до місцевого самоуправління шляхом широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій» [6].

Термін «електронна демократія» відноситься, насамперед, до технологічного аспекту в тому розумінні, що сучасна демократія змінилася або може змінитися за допомогою мережної взаємодії громадян, організацій та інститутів через електронну комунікаційну систему. Ці зміни в демократичному процесі в остаточному підсумку варто оцінювати за рядом параметрів; зокрема, вони повинні забезпечити прийняття більш ефективних політичних рішень і підвищити легітимність демократії в змісті прийняття й підтримки громадянами демократичного режиму [9].

Поряд з тим, не варто ідеалізувати е-демократію і засоби, якими вона оперує, адже це не панацея від кризи політичної системи, не шлях розв'язання проблем, а лише допоміжний засіб, доповнення до традиційних методів вироблення політики [7, с. 11].

В Рекомендаціях Ради Європи визначаються наступні сектори чи напрямки е-демократії: (1) е-парламент, (2) е-законотворення, (3) е-голосування, (4) е-правосуддя, (5) е-медіація (досудове вирішення спорів), (6) е-навколишнє середовище (екологія), (7) е-вибори, (8) е-референдум, (9) е-ініціативи, (10) е-голосування, (11) е-консультації, (12) е-петиції, (13) е-політичні компанії, (14) е-опитування [10].

Так, якщо, наприклад, проаналізуємо п. 12 вказаних рекомендацій, то дійсно 2 липня 2015 р. президентом України Петром Порошенком був підписаний Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції» [8]. Але, на наше переконання, їх слід розглядати у ширшому контексті забезпечення прав і свобод через створення відповідних умов та формування дієвих механізмів реагування на звернення громадян з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Поряд із всім іншим, Е-демократія – це також засіб для захисту і відстоювання власних прав, адже передбачає колективні політ-дискусії, коли можна поділитися інформацією з широкою аудиторією, коли приймаються спільні рішення – через електронне голосування, контролювання виконання рішень тощо. Завдяки цьому значно розширюються можливості кожного громадянина щодо захисту його прав і свобод [1].

Трансформація системи організаційно-регулюючого впливу на суспільно-політичні процеси має відображати не тільки реальні потреби населення, але й відповідати рівню технічних та технологічних можливостей [9].

В «Білій книзі державної політики» у сфері електронної демократії за 2015 р. вказано на наступні ризики її впровадження в Україні:

1. Затягування адміністративної реформи та забезпечення спроможності державних органів здійснювати стратегію, в частині розробки та виконання проектів, підвищення компетентності у сфері е-демократії;

2. Погіршення соціально-економічного становища населення, яке не дозволить зняти фінансові перешкоди доступу до Інтернет. Цей ризик особливо актуальний для сільських територій;

3. Відсутність політичного консенсусу щодо пріоритетності е-демократії;

4. Падіння громадської активності на національному рівні та обмежені спроможності НУО реалізовувати проекти е-демократії. Слабкість НУО на регіональному рівні.

5. Низька якість підготовки стратегії, особливо в частині збалансованої системи показників результативності;

6. Нерівномірність процесу впровадження проектів е-демократії на рівні окремих інституцій та регіонів. За таких умов стратегія не зможе своєчасно корегуватись;

7. Брак бюджетних ресурсів та міжнародної підтримки [6].

Виходячи із попередніх досліджень автора [2; 3] можна твердити про наявність достатньо вираженого мімікрійно-імітаційного вектора у політиці суспільно-політичної модернізації України загалом та залученні громадян до підготовки та ухвалення політико-правових рішень зокрема. Політична мімікрія одіозних представників режиму В. Януковича на тлі кримінальні переслідування опонентів нової влади, які відзначилися активною позицією у протистоянні агресії терористичних угруповань «ДНР» та «ЛНР», модифікована до нових форм масштабна корупція, імітація економічних та правових реформ, що характеризують сучасний етап розвитку України становлять найсерйознішу внутрішню загрозу існування Української держави в умовах неоголошеної гібридної війни з боку Російської Федерації.

У цьому зв'язку цілком погоджуємось із Л. Доскіч, що недостатньою є інформаційна підтримка прийняття й виконання більшості управлінських рішень, що, серед іншого, є наслідком фрагментарного підходу до реформування інституційно-процедурних засад функціонування органів влади та управління в Україні загалом та відсутністю системного підходу до модернізації органів місцевого самоврядування зокрема [5, с. 54].

На наше переконання, пріоритетним у впровадженні інструментів електронної демократії має стати діяльність на локальному рівні – рівні органів місцевого самоврядування та місцевих ініціатив, що дозволить відповідним чином зорганізованим групам громадян виступити у ролі активного суб'єкта політичної комунікації. Серед прикладів такої діяльності можна назвати проекти

«Громадських бюджетів». Зокрема, найбільший громадський бюджет серед міст України (щонайменше 16 млн. грн.) матиме Львів. Відповідне положення передбачає, що він не може бути менший за 1 % бюджету розвитку того року, у який подають проекти. До розгляду приймалися проекти двох видів: малі – районного значення, вартістю від 20 до 200 тис. грн., та великі – міського значення, вартістю від 200 тис. грн. до 3 млн. грн. З 1 по 15 листопада 2016 року тривало голосування за найкращі проекти громадського бюджету Львова. Громадський проект Але, навіть на цьому етапі були зафіксовані спроби організації голосування за окремі проекти, які не сумісні з правовими та особливо етичними засадами вказаного процесу, демонструючи рудименти підданської політичної культури попереднього етапу політичного розвитку сучасної України [4].

Дієвим інструментом мінімізації ризиків імітації впровадження інструментів Е-демократії на локальному рівні мала б стати системна діяльність, яка забезпечувала б активну участь громадян у визначенні меж об'єднаних територіальних громад, обранні відповідних органів управління та громадський контроль за діяльністю новоутворених громад, що, серед іншого, мінімізувало б ступінь конфліктності процесу визначення об'єднаних територіальних громад, коли нерідко громадська думка місцевих мешканців ігнорується чиновниками районних та обласних державних адміністрацій й депутатами відповідних рад при формуванні перспективних планів утворення вказаних громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Василевич Ю. В. Досягнення та перспективи використання інформаційно-комунікаційних технологій у сфері політики: електронна демократія [Електронний ресурс] / Ю. В. Василевич. – Режим доступу : <https://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukraci/politics/2012/197-185-6.pdf>
2. Гулай В. Візит віце-президента США Джо Байдена 7-8 грудня 2015 р. та перспективи боротьби з корупцією й модернізації України: реалії та імітації наступних 100 днів [Текст] / В. Гулай // Чверть століття українсько-американської дружби: досвід гідний майбутнього: зб. матеріалів III американознавчої мультидисциплінарної конференції (Львів, 12-13.04. 2016) / упоряд. Калитчак Р. Г., Зазуляк З. М. – Львів : ПАІС, 2016. – С. 224-229.
3. Гулай В. В. Інституційно-процедурні форми політичного конформізму в Донецькій та Луганській областях в умовах політичної кон'юнктури 2015 р. [Текст] / В. В. Гулай // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання політичних дисциплін. – Вип. 19. – К. : Вид-во НПУ імені М. М. Драгоманова, 2016. – С. 95-103.
4. Громадський проект [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://lviv.pb.org.ua/news>
5. Електронна демократія. Біла книга державної політики / під. ред. С. Панцира [Електронний ресурс] – Режим доступу : dialog.lviv.ua/wp-content/.../Elektronna-demokratiya.pdf
6. Доскіч Л. Електронні петиції як інструментарій політично-комунікативних технологій між інституційної взаємодії / Л. Доскіч // Україна в процесах глобального інформаційного обміну: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів – 26-27 травня 2016 р.) / вступне слово – С. Павлюк, від. ред. – В. Гулай. – Львів, 2016. – С. 53-55.
7. Електронна демократія: сподівання та проблеми [Текст] / Джоан Кедді, Крістіан Вергез [та ін.]; [пер. з англ. С. Соколик, О. Оржель, К. Гомма]. – К. : Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, 2009. – 164 с.
8. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 35, ст.341) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/577-19>.
9. Осадчук К. О. Електронна демократія як підстава та напрям трансформації взаємовідносин між сучасною державою та суспільством [Електронний ресурс] / К. О. Осадчук. – Режим доступу : https://lsey.org.ua/3_2015/8.pdf
10. Панцир С. Е-демократія в Україні: рекомендації щодо впровадження політики та забезпечення її результативності [Електронний ресурс] / С. Панцир, А. Когут. – Режим доступу : <https://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28784.pdf>

Гулай Василь Васильович — д-р політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародної інформації, національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, e-mail: gulayvasyl@gmail.com

Vasyl Gulay — Dr. of Political Sciences, Head of the International Information Department, Lviv Politechnic National University, Lviv, e-mail: gulayvasyl@gmail.com